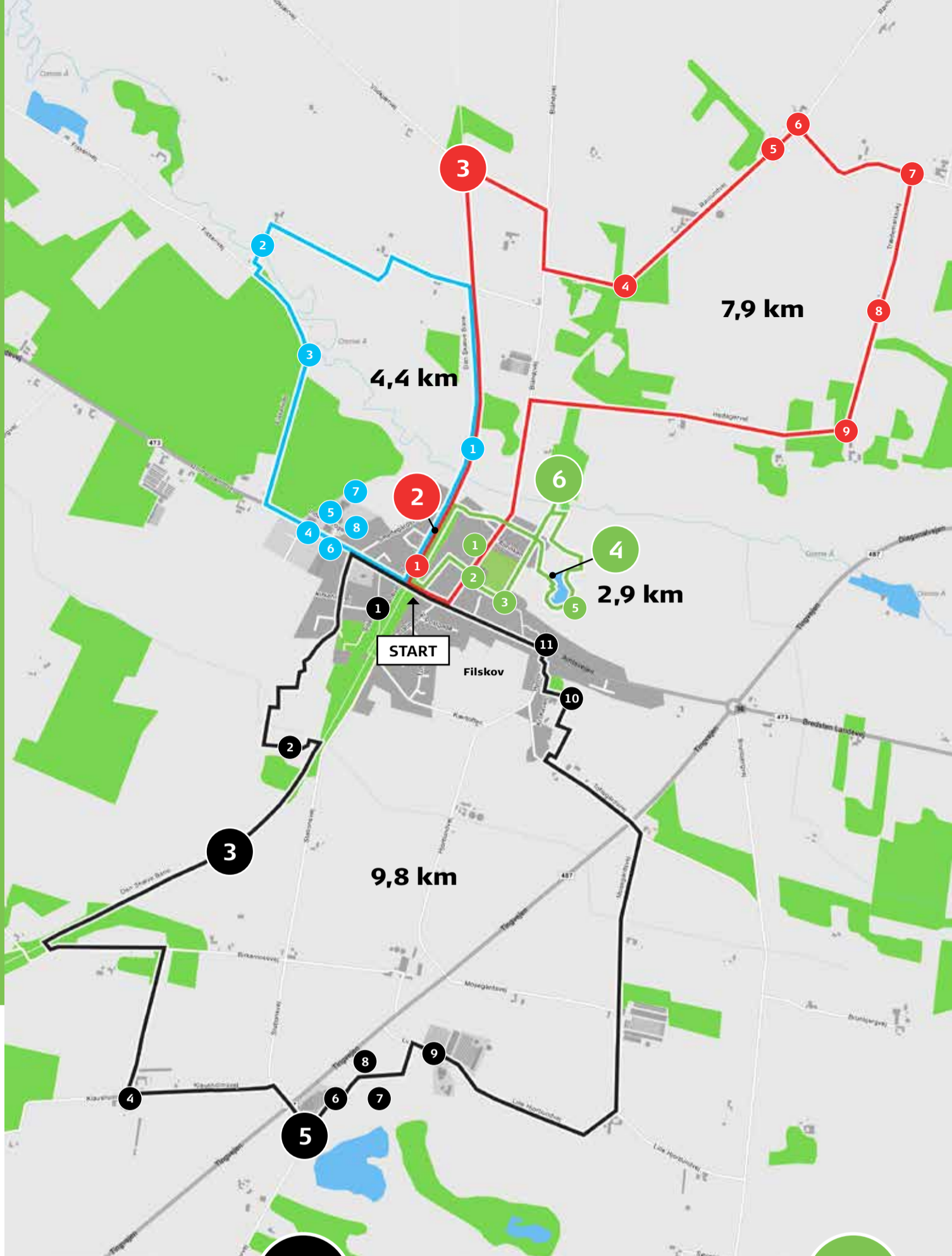

Aktiv natur for alle
ved Filskov
KLOVERSTIERNE

Kløversti-projektet er støttet af:

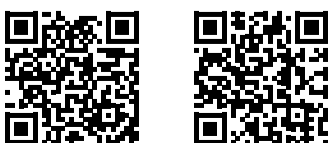
Kløverstierne er blevet til i et samarbejde mellem Billund Kommune og borgerne i Filskov. Lodsejere har velvilligt stillet jord til rådighed for stier og oplevelsespunkter. Forskellige arbejdsgrupper har deltaget i planlægning af ruterne, i udarbejdelse af tekster til infopæle og bygning af MTB-spor. Historieinteresserede borgere og Filskov Lokalhistorisk Arkiv har bidraget med spændende historier om ruterne. Elever fra Filskov Friskole har arbejdet med skolesporet. Landskabselementerne er tegnet af Gustin Landskab.

Fotos: Filskov Lokalhistorisk Arkiv, Filskov Friskole og Billund Kommune. Folderen er trykt i 2018.

Aktiv natur for alle i Filskov-projektet er støttet af Nordea-Fonden, Friluftsrådet og Billund Kommune.

Læs også mere på
KLOVERSTIERNE.DK og BILLUND.DK/NATUR

Velkommen til

KLØVERSTIERNE ved Filskov

De 4 ruter starter alle ved butikken midt i Filskov. Her kan man også finde cykelpumpe og lappegrej.

Langs ruterne er der opsat 6 spændende landskabselementer, og frivillige har etableret et mountainbikespor, som en del af projektet "Aktiv Natur for alle i Filskov".

5

Omme Landevej med missionshuset ca. 1960

1

Engvandingsskanalen under jernbanedæmningen

4

Den tidligere skole på Ravlundvej ca. 1950

6

Naturpleje med fåregræsning på Filskov Hede

5

Kvinder stabler tørv i Hjørtlund Mose ca. 1910

GRØN RUTE:

Skolespor og eventyr 2,9 km

Den grønne rute er anlagt som skolespor i samarbejde med Filskov Friskole. Ruten har sin egen folder, der er udarbejdet af elever fra 7. årgang. Ruten fører forbi skolen, rundt om Mergelgraven og ned til åen. Teksterne på rutens infopæle er inspireret af forskellige eventyr.

1. FILSKOV FRISKOLE

Byggeriet af den nuværende centralskole i Filskov stod færdigt i 1962. Filskov Friskole opstod, da Billund Kommune besluttede at lukke skolen med virkning fra 2012. Filskov Friskole fremstår nu som en fuldt udbygget institution med både børnehaven og SFO og et helt skoleforløb fra 0.-9. kl.

2. VIADUKTHALLEN

Viadukthalen blev bygget i 2003-2004, efter at byens borgere i en årrække havde arbejdet hårdt med at samle penge ind til hallen. Som et symbol på byens sammenhold er hallen opkaldt efter den viadukt, der tidligere gik over jernbanen og forbandt byens østlige og vestlige del.

3. ØSTERGÅRD KIRKE OG KIRKEGÅRD

Den første kirke i Filskovområdet var Østergård kirke, der blev nævnt første gang omkring 1325. Østergård kirke blev nedlagt omkring år 1400 på grund af pesten, der slog en stor del af Filskovs befolkning ihjel. Kirkegården blev glemt og først genopdaget i 1867, da man fandt mange grave omkring Østergård.

4. MERGELGRAVEN

I Filskov har der været gravet mergel til kalkning og jordforbedring af hedejord lige fra opdyrkningen af heden tog fart i 1800-tallet og indtil 1952. Filskovmergel var af særlig god kvalitet og indeholdt ler og omkring 20% kalk med magnesium og flere andre vigtige næringsstoffer.

5. ÅLEEVENTYR

I en tør sommer i 1975 blev mergelgravens vand pumpet op, for at bruge det til at vande marken. Det viste sig, at mergelgraven var fuld af ål. Hele mergelgraven blev kortvarigt tømt for vand, og der blev fanget 1-2 tons ål. Den sommer blev der ofte inviteret til ålegilde i Filskov.

6. LANDSKABET VED OMME Å

Landskabet omkring Filskov har et fladt terræn og er en del af Grindsted Hedeslette, der blev dannet af Weichsel-istidens smeltvandfloder for flere tusinde år siden. Langs åen ligger naturbeskyttede enge, hvor man kan være heldig at observere råvildt med deres lam.

6

Elever fra Filskov Friskole fanger vandløbsdyr i Omme Å

RØD RUTE:

Sport og motion 7,9 km

Den røde rute er velegnet til både gående og cyklister. Teksterne på rutens infopæle lægger op til motion, leg og bevægelse. Rutens historiske fortællinger spænder fra oldtidsgrave, fattige hedeboere, sjove skolehistorier og et flystyrt fra 2. verdenskrig.

1. JERNBANEN GENNEM FILSKOV

Fra 1917 til 1977 gik jernbanen mellem Bramming og Silkeborg igennem Filskov By. Jernbanen gav mange nye muligheder for byens borgere og erhvervsdrivende. I 2005 blev jernbanestrækningen ændret til en populær gang- og cykelsti.

2. MOUNTAINBIKEBANE

Mountainbikebanen i Filskov er anlagt af lokale ildsjæle, der har brugt deres fritid på at etablere sporet. Det færdige spor bliver ca. 4 km langt. Sporet starter ved madpakkehuset bag Filskov Friskole, lappegrej findes ved infopladsen ved butikken midt i Filskov.

3. MINDESMÆRKET

Den 10. april 1944 blev et engelsk bombefly skudt ned af et tysk jagterfly nord for Filskov. I 2008 rejste lokalarkivet i Filskov en mindesten på stedet. Oplev her den nye landskabsskulptur af egesveller, der skal formidle flystyrtet på en anderledes måde.

4. FILSKOV SKOLE PÅ RAVLUNDVEJ OG BLÅHØJVEJ

På Ravlundvej 8 ligger en tidligere skolebygning. Her var skole fra 1870-1914. Dengang var Ravlundvej bare et hjulspor over lyngheden. Herefter blev skolen flyttet til Blåhøjvej 19. Læs skolehistorierne på Endomondo eller Billund.dk/natur

5. NR. HEDEGAARD

På ejendommen Ravlundvej 9 ses stadig et eksempel på en fattig hedeboendes bolig. Huset blev bygget i 1876, lavloftet med stuehus i den ene ende og stald i den anden.

6. VINDMØLLER PÅ "MØLLEHØJ"

Tre store vindmøller er sat op på et sted, der på gamle kort har navnet Møllehøj. Navnet antyder, at der også tidligere har været en vindmølle på dette blæsende sted.

7. TRÆDEMARKSVEJ

Trædemarksvej mellem Hedagervej og Ravlundvej blev anlagt i starten af 1900-tallet som mælkevej. Under 2. verdenskrig kørte mælkekusk fra gård til gård, i en knirkende ombygget lastbil forspændt 2 heste, og hentede mælk til Filskov mejeri.

8. BILLUND HØJ

På højdepunktet Billund Høj har der ligget to gravhøje fra bronzealderen. Begge høje er nu forsvundet. I den ene høj fandt Nationalmuseet i 1899 en urne med brændte ben og et skelet med hår på hovedet.

9. HEDAGERVEJ

Plantagerne langs vejen var tidligere hede, der blev opdyrket som agerjord. Hedagervej var en vigtig by- og møllevej, der førte fra Filskov til Langelund Mølle og videre til Farre.

BLÅ RUTE:

Natur og mennesker 4,4 km

På den blå rute kan du vandre eller cykle igennem et karakteristisk landskab med marker, plantager og enge langs Omme Å. Her kan du opleve hvordan mennesker gennem tiden har påvirket natur og landskab.

1. ENGVANDING VED OMME Å

Under jernbanedæmningen ses her resterne af en gammel engvandingsskanal, der er en del af flere kanalsystemer, der tidligere blev brugt, når engene skulle vandes med vand fra åen. I 1950-1960'erne blev der kørt små læs hø med grå Ferguson og vogn under banen på dette sted.

2. NATUREN VED OMME Å

Her kan man se hvordan Omme Å slynger sig gennem engene i et naturligt slynget forløb. Omme Å har en god vandkvalitet og et rigt dyreliv af fisk og vandlevende insekter.

3. DAMBRUG OG LYSTFISKERI

I svinget på Fiskervej lå i 1950'erne og 60'erne et dambrug. Byens drenge kunne her fange sig en fed ørred, der var sluppet ud af dambruget.

4. "Æ KIRKEHUS"

"Æ Kirkehus", er Filskovs ældste hus. Det blev bygget som skolehus ved gården "Midtgård" i 1814. Først senere blev det flyttet op på den nuværende placering ved Kirkehavevej, hvor det i dag er privat bolig.

5. MISSIONSHUSET

Missionshuset blev bygget i 1906, som samlingssted for tilhængere af Andre Mission. Øst for banen havde grundtvigianerne bygget forsamlingshuset i 1905.

6. FILSKOV KIRKE

Filskov Kirke blev bygget i 1877, dog blev tårnet først bygget i 1929. Fra tårnet er der en fin udsigt over byen og her findes også et lille museum. Kirken, tårnet og museet er åbent hver dag fra kl. 8-16. Toilettet er åbent døgnet rundt.

7. MULTIHUSET

På en afstikker mod nord kan du komme forbi FDFs Multihus med shelter og et stort bålhus. I foråret 2018 blev der indviet en sti fra triplejehjemmet til Multihuset.

8. FILSKOV FRIPLEJEHJEM

Det første alderdomshjem i Filskov blev bygget i 1951. Beboerne var mest enlige mænd, og mange var raske og friske. I 2007 besluttede kommunen at plejehjemmet skulle nedlægges. Byen samlede ind til et nyt triplejehjem, som blev indviet i 2012.

Find flere gode historier om ruternes oplevelsespunkter på Endomondos mobil-app som findes både til iPhone og Android.

SORT RUTE:

Dyreliv 9,8 km

På den sorte rute kan du opleve tamme og vilde dyr fra fjern og nær. På ruten kommer du tæt på dyreskoven, mosen og det nye udsigtstårn ved Hjørtlund Sø. Ved "Dyrenes Verden" kan du se mere eksotiske dyr og fugle.

1. DYRESKOVEN

På en afstikker fra ruten, på en strækning af den skæve bane mellem Amtsvejen og Filskov Smedeforretning, findes "Dyreskoven". Her kan du mellem træerne få øje på silhuetter af skovens almindelige dyr.

2. MOSEN

Området syd for Filskov var tidligere et stort moseområde. Her kan du møde rådyr, kronhjorte eller vandrende frøer på vej til vandhullet. Stien kan i perioder være våd og sumpet så brug evt. "Den Skæve Bane" som en alternativ rute.

3. HÆNGEKØJESKOVEN

I den lille skov af skovfyr og høje birketræer finder du hængeskøjeskoven med 6 store hængeskøjer. Her kan du lægge dig ned og holde øje med fuglene i trætoppene eller nyde samværet med gode venner.

4. SØNDERMARKSSKOLEN BLEV DYRENES VERDEN

Skolen på Klausholmsvej fungerede kun som skole i 7 år fra 1957-1964. I dag rummer bygningerne dyrehandlen Dyrenes Verden. På markerne kan du se alpakaer og andre eksotiske dyr. I åbningstiden kan du mod beskedent entré se fugle, kaniner, kænguruer, aber og en tam næsebjørn.

5. HJORTLUND SØ OG MOSE

Fra udsigtstårnet ved Hjørtlund Sø kan du se mange arter af vandfugle sammen med en ynglekoloni af hættemåger. I første halvdel af 1900 tallet blev der gravet store mængder tørv til brændsel i Hjørtlund Mose.

6. FILSKOV HEDE

Heden ved Hjørtlund Sø blev fredet i 1950 for at "stå som et vidnesbyrd om, hvorledes heden har set ud".

7. DYREFOLDE FRA DRIVVEJENS TID

Ruten passerer to gamle dyrefolde, der har været i brug i årene 1750-1850. Foldene ses i landskabet som cirkelformede volde, hvor får og kvæg kunne overnatte. Foldene kan være brugt af lokale hyrder eller af kvægdrivere, der drev stude ned gennem Jylland til eksport til Nordtyskland.

8. HJORTLUND SKOLE

Skolen i Hjørtlund er bygget i 1870'erne og blev nedlagt i 1947. Her blev sognets første og eneste fastansatte lærer ansat i 1903. Om sommeren underviste han på skift i sognets 3 forskellige skoler.

9. MINKFARME

Da jernbanen kom til Filskov i 1917 blev minkavl udbredt på egnen idet jernbanen bragte foder i form af fiskeaffald til byen.

10. FILSKOV KRO FODBOLDGOLF

Fodboldgolfbanen ved Filskov Kro blev anlagt i 2016. Fodboldgolf kombinerer golf, minigolf og fodbold. Husk at hunde skal være i snor og holdes på stien, når man går i kanten af banen.

11. FILSKOV KRO

Filskov Kro startede som en kongelig privilegeret landevejskro, der lå ved Bredsten Landevej ca. 1,5 km øst for Filskov. I 1903 flyttede kroen til sin nuværende placering. I dag er kroen en aktiv del af byens liv.